

ਪੂਰਾ ਬੈਂਚ

ਐਸ.ਬੀ. ਕੈਪੂਰ, ਆਈ. ਡੀ. ਦੁਆ ਅਤੇ ਪੀ. ਸੀ. ਪੰਡਿਤ, ਜੇ.ਜੇ.

ਮੁਰਾਰੀ ਲਾਲ ਗੁਪਤਾ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, — ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 2377 ਜਾਂ 196

ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਐਕਟ (1894 ਦਾ 1)— ਐੱਸ. ਐੱਸ. 5 -ਏ ਅਤੇ 17—ਸਰਕਾਰ— ਕੀ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਐੱਸ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਕਿਸੇ ਪਰਿਪੱਕ ਐਕਵਾਇਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ— ਤੁਰੰਤਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ— ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ—ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ— ਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆਯੋਗ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਐਕਟ, 1894 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (4) ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰੀਡਿੰਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 17(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 17(4) ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਤਤਕਾਲਤਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਇਹ ਨਿਕਲਣਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਐਕਵਾਇਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੇਗੀ, ਜਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 17 ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੇਸ ਹੈ। ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੇਕਰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

22 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1965 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ ਬੀ ਕੈਪੂਰ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਆਈ ਡੀ ਦੁਆ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਕੇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 29 ਸਤੰਬਰ, 1965 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ ਬੀ ਕੈਪੂਰ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਆਈ ਡੀ ਦੁਆ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਪੀ ਸੀ ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 11 ਜੂਨ, 1964 ਦੀਆਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮ, ਸਰਟੀਓਰੀ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਆਰਐਸ ਮਿੱਤਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹਨ

ਸੀ ਡੀ ਦੀਵਾਨ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਐਮ ਆਰ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ

ਪੰਡਿਤ, ਜੇ. -9 ਅਗਸਤ, 1962 ਨੂੰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਐਕਟ, 1894 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਐਕਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਅਧੀਨ ਪਿੰਡ ਬੋਹੜਾਂ ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੋਹਤਕ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 5,200 ਵਰਗ ਗਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਰੋਹਤਕ ਵਿਖੇ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਸੇਲਜ਼ ਡਿਪੂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਉਸੇ ਮਿਤੀ ਨੂੰ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਿਹਣ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ 1,542 ਵਰਗ ਗਜ਼ ਮੁਰਾਰੀ ਲਾਲ ਗੁਪਤਾ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 21 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 1813 ਆਫ਼ 1962) ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਡੀ ਕੇ ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦੁਰ ਜੇਜੇ ਨੇ 26 ਮਾਰਚ 1964 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੀ ਐਕੁਆਇਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਹਿਸ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਸਬਿਤੀ ਲਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ

ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਯੋਗ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 11 ਜੂਨ 1964 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਤਹਿਤ ਨਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਹਤਕ ਵਿਖੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਡਿਊ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5 ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਉਸੇ ਮਿਤੀ ਨੂੰ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਇਕ ਹੋਰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਰਾਰੀ ਲਾਲ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1965 ਨੂੰ ਕੈਪੂਰ ਅਤੇ ਦੁਆ, ਜੇ.ਜੇ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਆਈ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਹੀਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ: -

(ਏ) ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਜਾਂ ਖੇਤੀ ਯੋਗ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 17(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਤਾਂ ਬੇਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੇਤੀ ਯੋਗ ਸੀ। ਇਹ ਹਿਸਾਰ-ਦਿੱਲੀ ਗ੍ਰੈਂਡ ਟਰੰਕ ਰੋਡ 'ਤੇ ਅਤੇ ਜਾਟ ਹੀਰੋਜ਼ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਰੋਹਤਕ ਕਸਬੇ ਦੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸਾਈਟ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਟ ਸਕੂਲ ਦੇ ਹੋਸਟਲ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇਵ ਕਾਲੋਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਬਣਾਏ ਮਕਾਨ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ; ਅਤੇ

(ਬੀ) ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤਰੀ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਸੇਲਜ਼ ਡਿਊ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਦਫ਼ਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ/ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਡਿਊ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਤੀਜੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ। ਡਿਊ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਤਰਕ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਨਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 9 ਅਗਸਤ, 1962 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਡਿਪੂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਇਮਾਰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਛੱਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਬਣਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਛੱਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਪੂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਜਾਇਦਾਦ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ।

ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 60,000 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਤੀਜੀ ਯੋਜਨਾ ਸਕੀਮ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਤੇ 227 ਅਧੀਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਢੁੱਕਵਾਂ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸ਼ਿਕਾਇਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਅਧੀਨ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਐਕਵਾਇਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਹਿਲੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ

ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਕਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਖੇਤੀ ਯੋਗ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਤਾਂ ਬੇਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੇਤੀ ਯੋਗ ਸੀ। ਇਹ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸਾਈਟ ਸੀ, ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘਰਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵੇਚੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉੱਚ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਪੁਰਦਗੀ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤਲਾਲ ਰਣਛੋਡਲਾਲ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। (1) ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਆਧਾਰ ਬਾਰੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਰੀ ਡਿਪੂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਇੰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਸਪੁਰਦਗੀ ਲਈ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਿਰੁਮਲਾਇਆ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2) ਵਿੱਚ ਮੈਸੂਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1961 ਬੰਬ 89:

(2) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਮੈਸੂਰ 225

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੀ ਸਕੀਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਢਲੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਐਕਵਾਇਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 9 ਤਹਿਤ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਲੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਵਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਧਾਰਾ 16 ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਪਰ, ਸੈਕਸ਼ਨ 17 ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 17(1) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ—

“ਸੈਕਸ਼ਨ 17(1)। ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਲੈਕਟਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅਵਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 9 ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ

ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਹਿੰਦ ਜਾਂ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਿਆਖਿਆ।—ਇਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਜਾਂ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਰੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਅਸਥਾਈ ਢਾਂਚੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਝੌਂਪੜੀਆਂ, ਪੰਡਾਲਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ੈਡਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੋਵੇ।"

ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। -

"ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 4, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (4) ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰੀਡਿੰਗ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 17 (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 17 (4) ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

ਹੁਣ ਆਉ ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਧਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੀਏ।

ਪਹਿਲੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਸੇਲਜ਼ ਡਿਪੂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਧਾਰਾ 17(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ, 17(1) ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਜਾਂ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 17(1) ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇਕਾਰ ਸੀ ਜਾਂ ਖੇਤੀ ਯੋਗ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਲਈ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਇਆ

ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 17(1) ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਜਾਂ ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪੈਰਾ 6 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਕਾਰ ਜਾਂ ਵਾਹੀਯੋਗ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਐਕਵਾਇਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜੱਜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੀਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਬੇਕਾਰ ਹੈ। ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ "ਕੂੜਾ" ਜਾਂ "ਖੇਤੀਯੋਗ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਰਟਰ ਆਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦ "ਕੂੜਾ" ਦਾ ਅਰਥ "ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਂ ਮਾਰੂਥਲ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇ-ਆਬਾਦ (ਜਾਂ ਘੱਟ ਵੱਸੋਂ ਵਾਲਾ) ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਸ਼ਤ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਾਨ ਖੇਤਰ; ਇੱਕ ਉਜਾੜ; ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਜਿਸਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਜਾਂ ਲੱਕੜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।" ਇਸ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਬਦ "ਖੇਤੀਯੋਗ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ; ਵਾਢੀ ਲਈ ਫਿੱਟ" . ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ, ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਖੇਤੀਯੋਗ" ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ। "ਰਹਿੰਦੀ ਜ਼ਮੀਨ" ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੇਂਡੂ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜੋ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਦਲਦਲੀ, ਪੱਥਰੀ, ਆਦਿ, ਅਤੇ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਗੈਰ-ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ 'ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ " ਕਾਸ਼ਤ ਯੋਗ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਕਸਬੇ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਤਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਇਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਖੇਤੀਯੋਗ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ 3 ਜਾਂ 4 ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਜੱਟ ਕਾਲਜ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਬਿਜਲੀ ਘਰ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਧਰਤੀ, ਇਸ ਲਈ, ਨੂੰ "ਖੇਤੀਯੋਗ" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਢੀ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਜ਼ਮੀਨ "ਕਾਸ਼ਤ ਯੋਗ" ਹੈ ਜਾਂ "ਬੇਕਾਰ"। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਖੋਜ ਦੇ

ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਸੀ ਜਾਂ ਇੰਨੀ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸੀ ਜਾਂ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਵਨੀਤਲਾਲ ਰੀਡੋਲਾਲ ਦੇ ਕੇਸ (1) ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ-

"ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਾਢੀ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੀਕਰਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧਾਰਨ ਸਾਲਾਨਾ ਫ਼ਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਵਲ, ਜਵਾਰ ਆਦਿ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਵਾਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਮਿਊਂਸਪਲ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸਾਈਟ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ "ਰਹਿੰਦੀ ਜ਼ਮੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਬੰਜਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਜਾੜ, ਉਜਾੜ, ਅਬਾਦੀ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤਬਾਹੀ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹਨ। " ਕਾਸ਼ਤ ਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ " ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਦਲਦਲੀ, ਪੱਥਰੀਲੀ, ਟੋਇਆਂ, ਟੋਇਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਮੀਕਰਨ "ਰਹਿੰਦੀ ਜ਼ਮੀਨ" ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਰਾਨ, ਛੱਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸਾਈਟਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸਾਈਟ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇਕਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।"

ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਸਾਈਟ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸੀ ਅਤੇ, ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਨੂੰ "ਖੇਤੀਯੋਗ" ਜਾਂ "ਕੂੜਾ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਗਰਾਊਂਡ ਬਾਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਸੇਲਜ਼ ਡਿਪੂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਟਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਤਤਕਾਲਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਡਿਪੂ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਤੀਜੀ ਯੋਜਨਾ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਇਸਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਹ ਡਿਪੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦਾ ਸੀ।

ਪਰ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਡਿਪੂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਉੱਚ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਲੈਕਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਵਿਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਏ ਨਟੇਸਾ ਆਸਰੀ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਮੰਨਰ ਸੀ ਜੇ ਅਤੇ ਵੈਂਕਟਰਮਾ ਅਈਅਰ ਜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।(3), ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਹਰੀਹਰਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਕੇ ਜਗਨਧਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ (4) ਫਿਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਇਫ਼ਤਿਖਾਰ ਅਹਿਮਦ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (5) ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ (6) ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਵਨੀਤਲਾਲ ਰਣਛੋਡਲਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, (1) ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਹੱਦ ਧਾਰਾ 17(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏਗਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਿਰੁਮਲਈਆ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ (2) ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ ਧਾਰਾ 17(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲੇ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਵੱਡਾ ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਅਸੁਵਿਧਾ ਪੈਦਾ

ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ -

“ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਕੇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 17 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਦੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ”

ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ-

“ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 17(4) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 17(4) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 17(4) ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਟੈਂਕੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਟੈਂਕੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ -

“ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਟੈਂਕੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਟੈਂਕੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਾਏ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਹਰ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਟੈਂਕੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਏ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗਾ।”

ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਤਿਰੂਮਲਈਆ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ, ਕਸ਼ੱਪਾ, ਸ਼ਿਵੱਪਾ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (7) ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ: -

ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਜੋ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਅਸਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਗੜਬੜ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਅਸਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਏ ਇੱਕ ਅਸੰਭਵ ਰਾਏ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਉਹ ਹਾਈਕੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 17 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਸੂਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਈਡਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ

ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਇੱਕ ਅਸੰਭਵ ਰਾਏ ਸੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਠੋਸ ਜਾਂ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕਿਆ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਏ ਨਤੇਸਾ ਅਸਾਰੀ ਦੇ ਕੇਸ (1) ਵਿੱਚ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (4) ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰੀਡਿੰਗ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਤਤਕਾਲਤਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇਹ ਨਿਕਲਣਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਐਕਵਾਇਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੇਗੀ, ਜਿਸ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 5-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 17 ਸਿਰਫ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਲਾਭ ਸਮੁੱਚੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਜੇਕਰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਅਸੰਭਵ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਤਕਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇੱਕ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਸੇਲਜ਼ ਡਿਪੂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ/ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਡਿਪੂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਤੀਜੀ ਯੋਜਨਾ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਇਸਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਸੀ। ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਡਿਪੂ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਡਿਪੂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਜਲਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛੁਕ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਿਤ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਮੁਸਤੈਦੀ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਸੇਲਜ਼ ਡਿਪੂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਐਕਵਾਇਰ ਲਈ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਟਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਐਕਵਾਇਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਿਛਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 17 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਹਿਸ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

“ਧਾਰਾ 17. (2) ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ-

* * * * *
* * * * *

(c) ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਕੁਲੈਕਟਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿ ਉੱਥੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ।

* * * * *
* * * * *

ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਤਕਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 17 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਡਿਪੂ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਪ੍ਰਯੋਗਿਤ ਸੂਚਨਾ ਧਾਰਾ 17 ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (4) ਦੁਆਰਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਆਧਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਕਿ 9 ਅਗਸਤ, 1962 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 60,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 21 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਯਾਨੀ ਲਗਭਗ 3 ਅਤੇ 1/2 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਾ ਕੋਈ ਸਟੇਅ ਆਰਡਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 29 ਅਕਤੂਬਰ 1963 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਿਛਲਾ ਕੇਸ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸਟੇਅ ਆਰਡਰ ਮਿਲਿਆ। ਭਾਵ ਪਹਿਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰੀਬ 15 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਟੇਅ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵਿਵਾਦਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਉਸਾਰੀਆਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੇ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਤੇ ਛੱਡਾਂਗਾ।

ਐਸ.ਬੀ. ਕੈਪੂਰ, ਜੇ. -ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।
ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਦੁਆ, ਜੇ।—ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ।

ਐਸ ਬੀ ਕੈਪੂਰ
ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਦੁਆ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

- (1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1961 ਬੰਬ 89:
- (2) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਮੈਸੂਰ 225
- (3) ਏ.ਆਈ.ਆਰ.1954 ਮੈਡ. 481.
- (4) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਈ.ਪੀ. 184
- (5) ਏ ਜੇ .ਆਰ . 1961 ਐਮ.ਪੀ. 140.
- (6) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਰਾਜ. 270.
- (7) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 'ਮੈਸੂਰ' 318.

ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ, (ਅਨੁਵਾਦਕ)

ਡਿਸਕਲੇਮਰ : ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜਿਹ ਦਿਤੀ ਜਾਏਗੀ।